

Työpaikan lait ja työsuhdeopas

2022

Alma Talent
Helsinki 2021

Tilaa kirja Alma Talent Shopista >>

20., uudistettu painos

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja tekijä
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4512-5
ISBN 978-952-14-4513-2 (verkkokirja)

Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Sisällys

Lukijalle	13
Vuonna 2021 voimaan tulleita ja vuonna 2022 voimaan tulevia säädosmuutoksia	21
1. Työsuhteen ehtojen lähteet	23
1.1 Työsuhteen ehtojen määräytyminen	23
1.2 Lähteiden etusijajärjestys	23
1.3 Työnantajan tulkintaetuoikeus	24
2. Työnantajan työjohto-oikeus	24
2.1 Työsopimuksen sisältö ratkaisee työjohtovallan laajuuden	24
2.2 Millainen määräys on hyväksyttävä?	25
2.3 Työnantaja päättää, milloin määräys tulee voimaan	25
2.4 Yhteistoimintaneuvottelut	25
2.5 Työehtosopimuksen määräykset	26
3. Työntekijän ja työnantajan velvollisuudet	26
3.1 Työntekijän velvollisuudet	26
3.1.1 Työntekijän yleiset velvollisuudet	26
3.1.2 Työturvallisuudesta huolehtiminen	26
3.1.3 Kilpaileva työsopimus	27
3.1.4 Liikesalaisuudet	27
3.1.5 Kilpailukieltosopimus	27
3.2 Työnantajan velvollisuudet	28
3.2.1 Syrjintäkielto	28
3.2.2 Tasa-arvo	29
3.2.3 Työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu	29
3.2.4 Työturvallisuus	30
3.2.5 Selvitys työnteon keskeisistä ehdoista	30
3.2.6 Velvollisuus tarjota osa-aikaiselle työntekijälle lisätöitä	30
3.2.7 Vapautuvista työpaikoista tiedottaminen	31
3.2.8 Työsuhteen kestosta riippuvat etuudet	31
3.2.9 Työehtosopimuksen noudattamisvelvollisuus	31
3.2.10 Sairausajan palkanmaksuvelvollisuus	31
3.2.11 Palkan määrä ja palkankorotukset	32
3.2.12 Palkanmaksu ajallaan	33
4. Työhönottotilanne	34
4.1 Syrjintäkielto ja tasapuolinen kohtelu	34
4.2 Yksityisyyden suoja	34
4.3 Testit	34

5.	Työsopimuksen tekeminen	34
5.1	Työnantajan ja työntekijän välinen sopimussuhde	34
5.2	Työsopimuksen ehdot	35
5.2.1	Sopimusvapaus lähtökohtana	35
5.2.2	Suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti	35
5.2.3	Työsopimuksen osapuolet	35
5.2.4	Työsopimuksessa sovittavat asiat	36
6.	Yksityisyyden suoja työpaikalla	39
6.1	Vain tarpeellisia henkilötietoja voidaan kerätä	39
6.2	Terveystiedot	40
6.3	Henkilöturvallisuusselvitys	41
6.4	Henkilöluottotiedot	41
6.5	Testaaminen	42
6.6	Tekninen valvonta	42
7.	Epätavalliset työsuhteet	43
7.1	Määräaikainen työsopimus	43
7.2	Osa-aikatyö	44
7.3	Vuokratyö	46
7.4	Etätyö	47
8.	Perhevapaat	48
8.1	Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa	48
8.2	Osittainen vanhempainvapaa	49
8.3	Hoitovapaa	49
8.4	Osittainen hoitovapaa	49
8.5	Lapsen sairastuminen (tilapäinen hoitovapaa)	50
8.6	Poissaolo pakottavista perhesyistä	50
8.7	Poissaolo perheenjäsenen hoitamiseksi	51
8.8	Oikeuksien käyttäminen	51
8.9	Palkan maksamisvelvollisuus	51
8.10	Perhevapaa ja vuosiloma	52
8.11	Oikeus palata aikaisempaan työhön	52
9.	Vuosiloma	53
9.1	Vuosilomalain keskeiset periaatteet ja käsitteet	53
9.2	Vuosiloman ansaitseminen	53
9.2.1	14 päivän ja 35 tunnin laskentasäännöt	54
9.2.2	Työssäolopäivien veroiset poissaolopäivät	54
9.2.3	Oikeus vuosilomaa täydentäviin lisävapapäiviin	55
9.3	Loma-ajan palkka	55
9.4	Loman ajankohdan määrittäminen ja sen muuttaminen	56
9.5	Lomaraha (lomatapaluuraha) ja lomakorvaus	57
9.5.1	Lomaraha	57
9.5.2	Lomakorvaus	57

9.6	Säästövapaa	58
9.7	Vuosilomakirjanpito	58
10.	Työntekijän lomauttaminen	58
10.1	Väliaikainen toimenpide	58
10.2	Lomauttamisen perusteet	59
10.3	Työntekijöiden kuuleminen	59
10.4	Lomautusilmoitus ja todistus lomauttamisesta	59
10.5	Työhön paluu lomautuksen päätyttyä	60
10.6	Työntekijän irtisanomisoikeus lomautusaikana	60
10.7	Irtisanomisajan palkka	60
11.	Työsuhteen ehtojen yksipuolinen muuttaminen ja osa-aikaistaminen	61
11.1	Työsuhteen ehtojen muuttaminen	61
11.2	Osa-aikaistaminen	62
12.	Liikkeen luovutus	62
12.1	Liikkeen luovutuksen käsite	62
12.2	Irtisanomisoikeus liikkeen luovutuksen yhteydessä	62
13.	Työsuojelu	63
13.1	Turvallinen ja terveellinen työympäristö	63
13.2	Työsuojelu on yhteistoimintaa	63
13.3	Työtapaturmat ja ammattitaudit	64
13.4	Työtapaturmasta tai ammattitaudista tehtävä ilmoitus	64
13.5	Työpaikan ilmapiiiriongelmat	64
14.	Työaika	65
14.1	Työaikalaki on yleislaki	65
14.2	Työajaksi luettava aika	66
14.3	Säännöllinen työaika	67
14.3.1	Normaali työaika	67
14.3.2	Liukuva työaika	67
14.3.3	Joustotyöaika	68
14.3.4	Työaikapankki	69
14.3.5	Lyhennetty työaika	69
14.4	Säännöllisen työajan ylittäminen	70
14.4.1	Käsitteet	70
14.4.2	Lisätyöstä ja ylityöstä maksettava korvaus	71
14.4.3	Lisätyö- ja ylityökorvaus vapaa-aikana	72
14.5	Yö-, vuoro- ja jaksotyö	72
14.5.1	Yötyö	72
14.5.2	Vuorotyö	72
14.5.3	Jaksotyö	72

14.6	Tauot, lepoajat ja sunnuntaityö	73
14.6.1	Päivittäiset tauot ja lepoajat	73
14.6.2	Sunnuntaityö	74
14.7	Työaika-asiakirjat	75
14.7.1	Työajan tasoittumissuunnitelma	75
14.7.2	Työvuoroluettelo	76
14.7.3	Työaikakirjanpito	76
14.8	Työajan lyhennykset eli ns. pekkaset	77
14.9	Palkaton vapaa	77
14.10	Kanneaika	77
14.11	Nähtävänäpito ja valvonta	77
14.12	Rangaistussäännökset	77
15.	Työsopimuksen päättäminen	78
15.1	Päättämistavat	78
15.2	Työsopimuksen purkaminen	78
15.2.1	Erittäin painava syy -edellytys	78
15.2.2	Työntekijän oikeus purkaa työsopimus	78
15.2.3	Työsopimuksen purkaminen koeaikana	79
15.2.4	Purkamisoikeuden raukeaminen	79
15.2.5	Toista osapuolta kuultava ennen purkamista	79
15.2.6	Toisen osapuolen oikeus pitää työsopimusta purkautuneena	79
15.3	Määräaikainen työsopimus	80
15.3.1	Päätyminen ilman irtisanomista	80
15.3.2	Työsopimuksen jatkaminen	80
15.4	Irtisanominen henkilöstä johtuvista syistä	80
15.4.1	Sallitut irtisanomisperusteet	80
15.4.2	Kielletyt irtisanomisperusteet	81
15.4.3	Raskaana tai perhevapaalla olevan työntekijän irtisanominen	81
15.4.4	Perusteeseen vedottava kohtuullisessa ajassa	82
15.4.5	Olennaisuusvaatimus	82
15.4.6	Varoitus	82
15.4.7	Työntekijän kuuleminen ja uudelleensijoittaminen	82
15.5	Irtisanominen taloudellisista ja tuotannollisista syistä	83
15.5.1	Työn vähentymisen ajankohta	83
15.5.2	Työn vähentymisen määrä ja kesto	83
15.5.3	Tehtävien uudelleenjärjestäminen	83
15.5.4	Uudelleensijoittaminen ja kouluttaminen	84
15.5.5	Irtisanomisten kohdistaminen	84
15.5.6	Kuuleminen	85
15.5.7	Selvitysvelvollisuus	85
15.5.8	Yhteistoimintaneuvottelut	85
15.5.9	Työllistymisvapaa	85

15.5.10	Työnantajan järjestämä valmennus ja koulutus	85
15.5.11	Työterveyshuollon järjestämisvelvollisuus	86
15.6	Työnantajan konkurssi ja kuolema.	86
15.7	Irtisanominen saneerausmenettelyn yhteydessä	86
15.8	Luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun sekä työsuojelu- valtuutetun työsopimuksen päättäminen	86
15.9	Yleiset irtisanomisajat	87
15.9.1	Työnantajan ja työntekijän irtisanomisajat	87
15.9.2	Työntekovelvollisuus irtisanomisaikana	88
15.9.3	Irtisanomisajan noudattamatta jättäminen	88
15.9.4	Irtisanomisaika ja vuosiloma	89
15.10	Työsopimuksen päättämismenettely	89
15.11	Työsopimuksen päättämiseen liittyvät toimenpiteet.	89
15.11.1	Lopputili ja saatavan kuittaus	89
15.11.2	Odotuspäivien palkka	90
15.11.3	Korko	90
15.11.4	Työtodistus	90
15.11.5	Työnantajan ilmoitus työ- ja elinkeinotoimistolle	91
15.11.6	Työttömyyskorvauksen saaminen	91
15.11.7	Työsuhteen päättyessä tehtävät sopimukset	91
15.12	Irtisanotun työntekijän takaisin ottaminen.	91
15.13	Korvaus lainvastaisesta työsopimuksen päättämisestä	92
15.13.1	Tasa-arvolain mukainen hyvitys	92
15.13.2	Yhdenvertaisuuslain mukainen hyvitys	92
15.13.3	Korvaus työsuhteen laittomasta päättämisestä	93
16.	Yhteistoiminta työpaikalla	93
16.1	Osapuolet	93
16.2	Mitä asioita käsitellään yhteistoimintamenettelyssä?	93
16.3	Neuvotteluajat	94
16.4	Vapautus työstä ja korvaukset	94
16.5	Seuraamukset	94
17.	Työeläke.	95
17.1	Vanhuuseläke	95
17.1.1	Eläkeikä.	95
17.1.2	Karttuu vuosisansioista	95
17.1.3	Palkaton aika	96
17.1.4	Elinaikakerroin	96
17.2	Osittainen vanhuuseläke	96
17.3	Työeläkekuntoutus.	96
17.4	Työkyvyttömyyseläke.	96
17.5	Työuraeläke	97
17.6	Lisäpäiväoikeus	97

18. Oikeusturvakeinot	97
18.1 Erimielisyysneuvottelut	97
18.2 Riita-asioiden käsitteleminen käräjäoikeuksissa	98
18.3 Toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä	99
18.4 Työsuhdeongelmissa auttavia viranomaisia	99
Lisätietoja	100
Työsopimuslaki 26.1.2001/55	101
Laki työntekijöiden lähettämisestä 17.6.2016/447	116
Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325	125
Laki maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta 8.5.2009/305	128
Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 (5 luku)	129
Opintovapaalaki 9.3.1979/273	132
Vuorotteluvapaalaki 30.12.2002/1305	133
Työaikalaki 5.7.2019/872	137
Vuosilomalaki 18.3.2005/162	146
Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738	152
Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveystaamuksista 18.6.2003/577	162
Valtioneuvoston asetus räjähdyskelpoisten ilmaseosten työntekijöille aiheuttaman vaaran torjunnasta 18.6.2003/576	164
Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta 26.3.2009/205	167
Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta 27.1.2005/48	183
Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta 26.1.2006/85	186
Valtioneuvoston asetus koneiden turvallisuudesta 12.6.2008/400	188
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus haitallisiksi tunnetuista pitoisuuksista 1.9.2020/654	216
Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemiseksi sähkömagneettisista kentistä aiheutuvilta vaaroilta 19.5.2016/388	216
Merityösopimuslaki 17.6.2011/756	223
Laki laivaväen lääkärintarkastuksista 17.12.2010/1171	240
Valtioneuvoston asetus laivaväen asuinympäristöstä aluksella 13.12.2012/825	242
Merityöaikalaki 9.4.1976/296	247
Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26.3.1982/248	250
Valtioneuvoston asetus valtion varoista korvattavista merimiesten matkakustannuksista 30.12.2013/1313	254
Merimiesten vuosilomalaki 1.6.1984/433	255
Laki nuorista työntekijöistä 19.11.1993/998	259
Valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä 15.6.2006/475	262

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta 25.4.2012/188	263
Työterveyshuoltolaki 21.12.2001/1383	264
Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoinnasta 20.1.2006/44	268
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609	279
Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759	284
Turvallisuusselvityslaki 19.9.2014/726	289
Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä 22.12.2006/1233	303
Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290	306
Työehtosopimuslaki 7.6.1946/436	334
Laki yhteistoinnasta yrityksissä 30.3.2007/334	336
Laki yhteistoinnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä 30.3.2007/335	344
Laki yhteistoinnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 30.12.2013/1233	351
Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoinnasta kunnassa ja hyvinvointialueella (29.6.2021/631) 13.4.2007/449	358
Laki taloudellisesti tuetusta ammatillisen osaamisen kehittämisestä 20.12.2013/1136	362
Henkilöstörahasolaki 5.11.2010/934	363
Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 24.8.1990/725	371
Laki henkilöstöedustuksesta eurooppayhtiössä (SE) ja eurooppa-osuuskunnassa (SCE) (21.7.2006/663) 13.8.2004/758	373
Työtapaturma- ja ammattitautilaki 24.4.2015/459	379
Valtioneuvoston asetus ammattitautiluettelosta 11.6.2015/769	419
Valtioneuvoston asetus työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitetusta haittaluokituksesta 11.6.2015/768	422
Laki työnantajan sairausvakuutusmaksusta 9.9.2016/771	423
Liikesalaisuuslaki 10.8.2018/595	424
Asiahakemisto	429